

**Lunds universitet
Kinesiska 81-100 poäng
Kandidatuppsats
Ht. 2007
Handledare: Michael Schoenhals**

**Vardagspolitik bland Kinesiska Migrantarbetare
En fallstudie av den kinesiska migrantarbetartidningen
Jiemei Miyu (姐妹密语) (Vackra Ord bland Systrar)**

Josefine Willander

Abstract

In this thesis the author examines a group of Chinese migrant workers own views on their working and living conditions. The questions related to working and living conditions that the migrant workers particularly discuss by themselves, and this thesis relies on are work-related injuries, loneliness, collectivity and labour legislation. The migrant workers descriptions are collected from the migrant worker magazine Jiemei Miyu (姐妹密语) (Sweet Words among Sisters). With James C Scott's theory about hidden and public transcript, the author distinguishes what migrant workers express in a closed group from what they express in the open society. The result shows that Jiemei Miyu creates a shared community where the migrant workers can formulate a political agenda. In this relatively closed community there can be found attitudes which are too sensitive to easily be expressed in the controlled official political arena, this is especially the case with questions relating to collectivity and the relation to authorities.

提要

这篇论文研究一组农民工对自己的工作和生活情况的看法，其中特别关注工伤、感情孤独、团结和劳动法等问题。所选取的农民工的描述均采集自农民工杂志《姐妹密语》。在这篇论文中，作者运用 James C Scott 的理论，论述了什么样的话题可以让农民工在公开场合与自己的小圈子里都能谈论。结果表明，《姐妹密语》为农民工创造了一个可以塑造他们的政治身份的地方。在这里，农民工们可以谈论一些过于敏感而不能在公共场合谈论的话题，特别是关于团结和与当地政府的关系等问题。

Sammanfattning

I denna uppsats undersöker författaren en grupp kinesiska migrantarbetares syn på de egna arbets- och livsvillkor. De frågor relaterade till arbets- och livsvillkor som migrantarbetarna framför allt diskuterar i en sluten miljö och denna uppsats tar fasta på är arbetsskador, ensamhet, kollektivitet och arbetsrätt. Migrantarbetarnas skildringar är hämtade ur migrantarbetartidningen Jiemei Miyu (姐妹密语) (Vackra Ord bland Systrar). Med hjälp av James C Scott teori om "dolt agerande" och "öppet agerande", skiljer författaren mellan det som uttrycks av migrantarbetare internt i gruppen och det som uttrycks i den öppna miljön.

Resultatet av undersökning visar att Jiemei Miyu skapar ett gemensamt utrymme där migrantarbetare kan formulera en politisk agenda. I denna relativt slutna miljö återfinns inställningar som är så känsliga att de svårligen låter sig föras upp på den kontrollerade offentliga politiska arenan, framför allt frågor gällande kollektivitet och relationen till myndigheterna.

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	3
2 Inledning	4
2.1 Syfte och frågeställningar	4
2.3 Material och metod	5
2.4 Avgränsningar /Begränsningar	6
2.5 Förtydligande	6
3 Teori	6
3.1 "Dolt agerande" och "Öppet agerande"	6
3.2 "Dolt Agerande"	8
3.3 När upproret står för dörren - att förstå aktörens förhistoria	9
4 Analys	12
4.1 "Dolt agerande" – Migrantarbetarnas texter i Jiemei Miyu	12
4.1.1 Bakgrund - migrantarbetarnas egna behov som bas – Tidningen Jiemei Miyu	12
4.1.2 Migrantarbetares vardagspolitik	13
4.1.3 Arbetsskador och kollektivitet	15
4.1.4 Kamrater låt oss förena oss!	19
4.1.5 Ensamhet	21
4.1.5.1 Avsaknad av delaktighet i en gemenskap	21
4.1.6 Lagstadgade rättigheter – diskussion om gemensamma myndighetserfarenheter	23
4.2 "Öppet Agerande"	25
4.2.1 Migrantarbetares utrymme och uttryck i den öppna miljön	25
4.2.2 Begränsningar i det "öppna agerandet"	25
4.2.3 Migrantarbetares öppna åsikter och protester	25
5 Resultat	29
6 Referenser	31
6.1 Källor	31
6.2 Artiklar i tidskrifter	32
6.3 Internet-källor	32

2 Inledning

Ingen, som varit i Kina har kunnat undgå dem. Vad gör de, vad kommer de ifrån, vad tänker de och vad vill de?

Migrantarbetarna sitter i grupper utanför tågstationen. De kommer från landsbygden och de befinner sig i staden för att söka jobb, idag beräknas det finnas ungefär 200 miljoner migrantarbetare i Kina.¹

Sociologen Anita Chan och antropologen Pun Ngai tillhör den växande skaran akademiker som ägnat stor tid åt forskning kring migrantarbetarnas liv. Chan menar i artikeln *The Culture of Survival: Lives of Migrant Workers through the Prism of Private Letters* att migrantarbetarna i hennes undersökning var upptagna med att klara av vardagen, helt enkelt att bara överleva. I migrantarbetarnas personliga brev ”avslöjades” aldrig att de ägnade sig åt det statsvetaren och tillika antropologen James C Scott kallar vardagsmotstånd.² Vid läsningen av Anita Chans artikel uppslukades jag av tanken på att undersöka ett kinesiskt migrantarbetarmaterial där jag skulle kunna finna utlopp för migrantarbetares egna tankar och handlingar. Ett material, som berättar en historia där migrantarbetarna är aktörerna och där det utifrån deras eget material går att utläsa dessa aktörers egna politiska agendor. På grund av det samhällseliga politiska klimatet i Kina där begränsningar sker av vad som sägs i den öppna miljön, kan migrantarbetarnas egen bild av sin tillvaro vara svår att föra fram öppet. James C Scott har utformat en teori för att belysa denna slags spänning och dynamik mellan vad som sägs internt i den egna gruppen (i detta fall migrantarbetare) och vad som av sägs i den öppna miljön inför makthavaren, detta resonemang har jag kommit att uppskatta och använda mig av i denna uppsats.

Migrantarbetarna lever ofta under miserabla livsvillkor där arbetsförhållandena inte heller uppfyller de statliga lagarna och regelverken. I dessa förhållanden formas migrantarbetare till en social grupp där de delar liknande erfarenheter och utsätts för exkludering från det politiska och samhällseliga livet. Att lyssna till deras berättelser ger ännu ett djup till förståelsen av det kinesiska samhället och dess utveckling.

2.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna kandidatuppsats är att undersöka migrantarbetares egen syn på sina livs- och arbetsvillkor, med utgångspunkt i James C Scotts teori om ”dolt- och öppet agerande”

¹ http://news.xinhuanet.com/english/2008-02/07/content_7580468.htm, 2008-04-15

² Chan Anita, *The Culture of Survival: Lives of Migrant Workers through the Prism of Private Letters* s. 181

(”hidden- och public transcript”). Detta föranleder mig till att titta närmare på vad migrantarbetare skriver i migrantarbetartidningen Jiemei Miyu och hur dess innehåll överensstämmer med vad migrantarbetare för fram öppet inför makthavare. De två olika forumen skiljer sig åt då migrantarbetare i den öppna miljön inte bara har sin egen grupp att förhålla sig till utan även andra, ofta överordnade parter såsom myndigheter, fabriksägare, förmän, polis, rättsväsende och fackföreningen.

2.3 Material och metod

Uppsatsen bygger på två stycken nummer av Jiemei Miyu (姐妹谜语) (Vackra ord bland systrar) som primärkällor. Numrena består vardera av ca 30 sidor text och finns nedladdningsbara på Internet från organisationen Chinese Working Women Networks (CWWN) hemsida.

CWWN står för upptäckningen av tidningen Jiemei Miyu. Texterna i tidningen är mestadels producerade av migrantarbetarkvinnor i Kinas sydöstra provinser utmed Pärlflodsdeltat, framförallt staden Shenzhen, och materialet avspeglar deras vardag i form av dagboksanteckningar, brev, artiklar, dikter och sånger. Varje nummer trycks i 3000 exemplar och distribueras gratis till migrantarbetare.³ I nummer 23 av Jiemei Miyu beskriver migrantarbetaren Lang Hua just sitt första minne av hur ett nummer av Jiemei Miyu delades ut i hennes sovsal och hon skriver om hur innehållet i tidningen berörde hennes liv och leverne som arbetare, ”allt som den berättar om berör oss arbetare som grupp och våra liv” (“它讲述的都是关于我们打工一族的生活片断 “).⁴

Viktigt att notera i läsningen av Jiemei Miyu är att migrantarbetarna kan skriva i tidningen under pseudonym,⁵ vilket gör det svårare att peka ut och hålla artikelförfattaren ansvarig för sitt material och i sin tur låter artikelförfattare skriva friare. Det ”dolda agerandet” får på så sätt utrymme att formas inom den egna gruppen utan inblandning från chefen eller myndigheter.

När jag konstruerade tabell 1.1 (se sida 12), i vilken jag urskiljer centrala ämnen ur texterna i Jiemei Miyu rörande livs- och arbetsvillkor, använde jag mig av en liknande metod som Anita Chan i hennes artikel *The Culture of Survival: Lives of Migrant Workers through the Prism of*

³ http://www.cwwn.org/eng/eng_main.html , 2007-10-10

⁴ Jiemei Miyu nummer 23, s. 8

⁵ Jiemei Miyu nummer 22, s. i

Private Letters.⁶ För att urskilja teman, läste jag först båda numren av Jiemei Miyu. Efter en första genomläsning av tidningsartiklarna markerade jag sedan centrala teman i texterna. Med tabellen 1.1 vill jag åskådliggöra vilka teman som figurerar i texterna. Samtidigt tar jag med i beaktningen att jag som läsare färgas av min egen personliga förståelse och vill påpeka att detta är min tolkning av texterna och ingen exakt kategorisering av ämnena i de två nummer av Jiemei Miyu som jag undersöker i denna kandidatuppsats.

2.4 Avgränsningar /Begränsningar

Jag har valt att avgränsa mig till ämnen rörande arbets- och livsvillkor. Denna avgränsning gjorde jag av tids- och utrymmesskäl. Således finns det ämnen och texter i Jiemei Miyu som jag inte kommer att behandla i denna uppsats.

Jag är medveten om bortsållningsprocessen av inskickade brev till Jiemei Miyu. De opublicerade breven kan jag dock inte ta i beaktning i min analys av migrantarbetares egna tankar, idéer och handlande. Jag vill betona att min analys endast utgår från de diskussioner som förs i Jiemei Miyu, som bara är en del bland flera olika migrantarbetares interna diskussioner.

Det kinesiska samhället kännetecknas av att yttrandefriheten är begränsad, vilket även påverkar tidningen Jiemei Miyu. Således utgår jag från antagandet att Jiemei Miyu representerar relativt fritt ”dolt agerande”.

2.5 Förtydligande

Vid förekomsten av citat ur Jiemei Miyu följs min svenska översättning direkt av det ursprungliga kinesiska citatet kursiverat inom parentes.

3 Teori

3.1 ”Dolt agerande” och ”Öppet agerande”

Antropologen och tillika statsvetaren James C Scott har tillfört den akademiska världen två mycket centrala begrepp då man diskuterar maktrelationer, nämligen ”hidden transcript” och ”public transcript”. Jag har valt att översätta dem till ”dolt agerande” och ”öppet agerande”. ”Agerande” inkluderar de många olika sätt på vilka människor interagerar, t.ex. genom

⁶ Chan, s. 164

faktiskt agerande, tal och skrift. Scott belyser med denna teori spänningen och dynamiken som existerar mellan dessa forum. Maktrelationer existerar överallt i samhället och migrantarbetares möjligheter att uttrycka sig öppet påverkas av detta.

Scott benämner alla de öppna interaktioner som sker mellan över- och underordnad som ”öppet agerande”. I det kinesiska samhället befinner sig migrantarbetare i underordnad position i förhållande till fler olika parter såsom myndigheter, fabriksägare, förmän, polis, rättsväsende och den urbana befolkningen. Migrantarbetares rättigheter är kraftigt begränsade genom det s.k. hukou systemet (户口)(hushållsregistrerings systemet) och låga status. De olika parterna i det politiska spelet har ofta ett intresse av att uppträda taktiskt gentemot varandra och vissa saker sägs inte öppet eftersom det öppna politiska spelet regleras av den överordnade med t.ex. ett hot om repression, vilket ständigt kännetecknar den öppna miljön. Med öppna miljön syftar jag här på forum i vilket ”öppet agerande” tar sig uttryck. Repressionen kan illustreras genom att migrantarbetare som protesterar mot låg lön riskerar att bli avskedad av chefen, migrantarbetare som höjer sina röster om samhällseliga socioekonomiska orättvisor riskerar att bemötas av polis och rättsväsende. Dessa öppna interaktioner är inte att betrakta som hela bilden vad beträffar maktrelationer, för bakom fasaden sägs och görs ofta någonting mer. Scott införlivade därför begreppet ”dolt agerande” som kännetecknar ord, tankevärld och handlingar vilka utspelar sig utanför makthavarens observationsfält.⁷ På lunchrasten, i sovsalen, efter arbetes slut för dagen, vid gemensamma träffar o.s.v. diskuterar och problematiserar migrantarbetare tillsammans sina upplevelser i en miljö där chefen inte är närvarande eller risken att bestraffas av chefen är förminskad. ”Dolt agerande” kan även utspelas inom den dominanta sidan. För just denna analys är begreppet ”dolt agerande” dock mest relevant ur den underordnades perspektiv, då migrantarbetare är att betrakta som hemmahörande i denna slags sociala grupp. Jag väljer alltså med hjälp av Scotts teori att skilja mellan det som sägs öppet inför makthavaren och det som sägs bakom dennes rygg och på så sätt urskilja skillnader mellan det ”dolda agerandet” bland migrantarbetare i form av tidningsmaterialet i Jiemei Miyu och det ”öppna agerandet” i form av bl.a. arbetsrättstvister och petitioner.

Eftersom det ”dolda agerandet” produceras under andra makttyglar än det ”öppna agerandet” kan en jämförelse av dessa två olika uttryckssfärer säga något om den överordnades inverkan på det ”öppna agerandet”.⁸ Scott förser oss vidare med ett användbart verktyg för att kunna

⁷ Nordstrom, 1992, s. 56, 58

⁸ Scott James, *Domination and the Arts of Resistance, Hidden Transcript*, 1990, s. 5

analysera potentiella politiska aktörer, deras politiska handlingar och idéer som existerar i mer eller mindre ”insynsskyddade” miljöer.

Skillnaden mellan det som sägs i den öppna miljön och inom den interna gruppen utgör ett slags mätredskap på vad som låter sig uttryckas i den politiska kommunikationen.⁹ Verkligheten är komplex och mellan det dolda och öppna existerar en gråzon som hela tiden omformas. I denna sfär tar sig vanliga konflikter, vardagsmotstånd, uttryck.¹⁰ Cecilia Milwerts¹¹ resonemang i boken *Beijing women organizing for change* visar hur denna omformning kan ta sig uttryck i en kinesisk miljö då hon undersöker ett antal kinesiska organisationer som sysslar med sociala frågor. Milvertz menar att dessa organisationer som arbetar med organisering underifrån ständigt trycker på gränserna och omformar vad myndigheter tolererar.¹²

3.2 ”Dolt Agerande”

Enligt Scott så skapar varje underordnad grupp ett ”dolt agerande”, som representerar en kritik av makten som uttalas bakom dess rygg. I den vardagliga maktrelationen påverkas den underordnade av blotta vetskapen om möjligheten till utövande av personlig terror från den auktoritära sidan och på grund av denna maktbalans protesterar de inte öppet.¹³ Migrantarbetare utsätts ofta för fysisk och psykisk misshandel, sexuellt våld och andra förödmjukelser av företrädare för arbetsgivare och polis.

Motståndet mot överordnade frodas där det (motståndet) skyddas från direkt övervakning och detta leder forskare, journalister, studenter med flera till att vilja undersöka dessa sociala utrymmen. Det ”dolda handlandet” framförs även öppet men då i förklädd form t.ex. genom ryktesspridning, skvaller, folksagor, sånger, legender, kroppsrörelser, skämt, teater. Denna förklädnad och anonymitet blir en del av de underordnades folkkultur. I form av eufemismer kan dubbla meningar förmedlas och genom anonymitet kan också aktörens identitet döljas.¹⁴ Detta är åtgärder som minskar risken för att utsättas för repression. Vid ökad risk för repression förklarar de underordnade sina budskap ännu mer. Denna förklädnad av budskap kan till och med ge sken av att underordnade verkar villiga och entusiastiska till överordnades

⁹ Nordstrom, 1992, s. 60,77

¹⁰ Nordstrom, 1992, s.76

¹¹ Cecilia Milwerts är verksam som forskare vid Nordic Institute of Asian Studies

¹² Milwertz Cecilia, *Beijing women organizing for change*, 2002, s. 135

¹³ Scott, 1990, s. xi, xii

¹⁴ Scott, 1990, s. 4, 17,19

agenda.¹⁵ Det centrala i Scott ovanstående resonemang är möjligheten att belysa risken att förbise att den underordnade faktiskt har sina egna mål och sin egen politik i det från ovan bestämda öppna spelet. Det är viktigt att sätta uttrycken i det ”dolda agerandet” i sin rätta kontext, då de inte kan förstås isolerade från den rådande hegemonin.¹⁶ Det är svårt för en utomstående att komma åt de underordnades motiv bakom ”vördnadsfulla handlingar”¹⁷ som ofta ligger dolda tills makten blir svagare. Men Scott menar att detta går att komma runt genom att vända sig till de berörda vars motiv man vill förstå och prata med dem konfidentiellt utanför den överordnades domän.¹⁸ Detta utrymme präglas mer eller mindre av frihet från de överordnades insyn. Scott ger exempel på hur arbetarklasscaféer i England kom att bli ett socialt utrymme för ”dolt agerande”, trots att polisen ofta kontrollerade denna typ av ställen. Ansamlingar av underordnade har ofta setts som potentiella hot och har därmed ofta förbjudits av de överordnade under historiens gång.¹⁹ Det interna utrymme som jag undersöker i analysdelen av denna uppsats är ett skriftligt forum där jag har valt att identifiera delar av det ”dolda agerandet” kring migrantarbetares arbets- och livsskildringar i det urbana samhället. Hur och vad diskuterar migrantarbetare inom detta område? Är det så att migrantarbetares uttryck i arbets- och livsvillkor ter sig olika i olika sfärer?

3.3 När upproret står för dörren - att förstå aktörens förhistoria

Jag finner framförallt Scotts centrala diskussion kring vikten av att förstå underordnade sociala grupperns förhistoria vara av stor vikt. Det ”dolda agerandet” kan läsas som de underordnades förhistoria, vilken enligt Scott kan möjliggöra och förklara för oss hur politiska genombrott i vissa fall eskalerar så snabbt att även ”den revolutionära eliten finner sig tagna på sängen”.²⁰ Jag ser det som att det är en teori för att förstå samhället i förändring. Den centrala politiska ledningen i Kina med Hu Jintao och Wen Jiabao i spetsen inser just den potentiella risk för social instabilitet som 200 miljoner missnöjda migrantarbetare utgör om de öppet för fram sina åsikter och krav på förbättringar. I Scotts påstående förminskas dock vikten av att undersöka de strukturella fördelarna som existerar i samhället vid tiden för organiseringen av människor i sociala rörelser som öppet för fram politiskt laddade krav. Statsvetaren och sociologen Sidney Tarrow har däremot specialiserat sig på denna typ av

¹⁵ Scott, 1990, s. 3,17

¹⁶ Scott, 1990. s. 34, 43

¹⁷ Med vördnadsfulla handlingar syftas på de underordnades handlingar som visar på samspel och till och med villighet i ”öppna agerandet”.

¹⁸ Scott,1990, s. 25

¹⁹ Scott, 1990. s. 61,64

²⁰ Scott, 1990, s. 203

frågor och lägger fokus på utvidgandet av politiska möjligheter, då potentialen för allianser ökar, och då motståndarens sårbarhet klarläggs.²¹ Till följd av det kinesiska styrets ökade intresse för migrantarbetare de senaste åren har det skett vissa förändringar för migrantarbetare på detta område, t.ex. har den statliga fackföreningen All-China Federation of Trade Unions (ACFTU) uppgett att de ska öka sitt samarbete med migrantarbetare.

Det finns således flera olika sätta att tolka och förstå varför och hur en politisk urladdning sker där underordnade öppet för fram sina krav. Att besitta grundkunskap om uppbyggnaden av denna urladdning gör att vi mer framgångsrikt kan analysera och förstå vad som händer i samhället vid en social konflikt. Ett exempel utifrån teorin om ”dolda agerande” som en förhistoria är hur kinesiska arbetares ”dolda agerande” tog sig uttryck i ”rostbältet” i norra Kina under 1980-talet. Under första halvan av 1988 rapporterades 276 våldshandlingar i Liaoning provinsen riktade mot personer inom fabriksledningen, däribland 3 mord på personer ur ledningen. Den gemensamma underordningen och livstraditionen arbetarna delade tog sig uttryck i ett direkt hat mot deras överordnade. Sinologen Jackie Sheehan skriver i *Chinese Workers – A new history* att arbetarna i denna region generellt tyckte att fabriksledningen förtjänade detta öde.²²

Både Scott och Tarrow avancerar i sina analyser från en individuell nivå i det politiska spelet till en nivå där människor formas till ett kollektiv med starkare anspråk och möjlighet att ställa krav. Tarrow lägger fram tesen att den gemensamma repertoaren av motstånd, sociala nätverk, och kulturella anspråk sporrar till kollektivt handlande och stärker känslan av att inte vara ensam och framförallt ger det en bredare grund för kraven som ställs.²³ Liknande resonemang för Scott genom exemplifiering av hur ”dolda agerandet” yttrar sig inom den egna gruppen, och stärker kollektivet till att slutligen föra fram tidigare dolda krav. Genom att specificera hur dessa sociala utrymmen, där det finns möjlighet till uppbyggnad av motstånd, skapas och försvaras kan man gå från det enskilda subjektet till en diskurs av motstånd.²⁴ Jag anser att jag får en bredare förståelse för processen där underordnade grupper öppet deklarerar sina åsikter och krav genom att använda mig av både Scotts förklaring av det ”dolda agerandet” som en förhistoria och Tarrow's fokus på uppöppnandet av strukturella möjligheter.

²¹ Tarrow Sidney, *Power in Movement, social movements and contentious politics*, 2006, s. 23

²² Sheehan Jackie, *Chinese Workers, A new history*, 1998, s. 209

²³ Tarrow, 2006, s.23

²⁴ Scott, 1990, s. 118

Pun Ngai använder sig av Scotts teori då hon sin bok ”*Made in China*” diskuterar hur förolämpningar av en individ egentligen bara är en variant av systematiska förolämpningar av klass, ras, eller annan social grupp och den förolämpade personens fantasi om hämnd kan komma att bli en kollektiv kulturell produkt. Resonemanget applicerar Pun Ngai på sin analys av ”arbetarflickorna/pojkarna” (*dagongmei/zai*). Dessa arbetarflickor/pojkar kommer från landsbygden till staden för att arbeta och präglas av både bonde- och arbetarstrukturer och på grund av sin erfarenhet från både landsbygd och stad reproducerar de inte den kinesiska arbetarklassens strukturer och relationer i dess traditionella bemärkelse.²⁵ Olika sociala grupper präglas alltså av olika situationer av gemensam underordning som binder dem samman. Bland de underordnade finns ett gemensamt intresse av att tillsammans skapa en diskurs av värdighet och rättvisa. Samtidigt finns det ett delat intresse av att dölja sociala platser där detta ”dolda agerandet” kan formas relativt fritt²⁶ Utifrån detta antagande har jag valt att i nästa kapitel analysera materialet i Jiemei Miyu.

²⁵ Ngai Pun, *Made in China, women factory workers in global workplace*, 2005, s. 195

²⁶ Scott, 1990, s. 8, 9, 114

4 Analys

4.1 "Dolt agerande" – Migrantarbetarnas texter i Jiemei Miyu

4.1.1 Bakgrund - migrantarbetarnas egna behov som bas – Tidningen Jiemei Miyu

Innan vi går vidare och tittar närmare på texterna i Jiemei Miyu är det till hjälp att kort introducera relationen mellan migrantarbetartidningar och migrantarbetare.

Organisationen *Migrant Women's Club* (打工妹之家) startades i mitten av 1990-talet av *Rural Women Knowing All* och var knuten till den statliga kvinnoorganisationen *All China Women Federation*. *Migrant Women's Club* var något av en pionjär på området migrantarbetartidningar. *Rural Women Knowing all* insåg behovet av en organisation för det stora antal unga kvinnor som lämnade landsbygden för att arbeta i städerna. *Migrant Women's Club* syften var att förse medlemmar med hjälp, underlätta ömsesidig hjälp mellan medlemmarna och gå utanför de individuella medlemmarna genom att fokusera på deras problem och då i första hand generella sociala problem. En liknande funktion anser jag att även Jiemei Miyu fyller. Cecilia Milwertz konstaterar att *Migrant Women's Club* genom dessa ovanstående kriterier kan klassas som en social rörelse.²⁷ Migrantarbetartidningar i sin tur fungerar som ett forum där migrantarbetare bygger en gemensam kollektivitet runt sina gemensamma förhållanden och identiteter. I tidningarna upplåts utrymme för migrantarbetare att uttrycka sina berättelser rörande migration, livet och arbetet i staden.²⁸ Av stor vikt för studiet av Jiemei Miyu och relationen till tidningens värdorganisation CWWN är Milwertz efterföljande diskussion, där hon diskuterar förhållandet mellan organisationen och dess anhängare. Milwertz utgår från hur Farrington m.fl. gör en distinktion mellan organisationer som är bemannade av det slags folk som organisationen är tänkt att representera och organisationer vars bemanning skiljer sig avsevärt beträffande socialt, arbetsmässigt och etniskt från sin medlemskrets. Milwertz menar att det är viktigt att organisationerna grundar sig på medlemmarnas behov och intressen och att det finns ett aktivt deltagande bland medlemmarna i aktivitetsplanering.²⁹ Jag vill här dra en parallell till CWWN och Jiemei Miyu som bygger på dessa principer. CWWN är en icke statlig organisation (Non-governmental organization), som arbetar för att förbättra livet för migrantarbetarkvinnor.

²⁷ Milwertz, 2002, s. 93-95

²⁸ Florence Eric, *Migrant Workers in the Pearl River Delta: Narratives about Work as Sites of Struggle*, 2007, s. 129

²⁹ Milwertz, 2002, s. 100

Organisationens huvudfokus ligger på arbetsrätt, feministisk medvetenhet, arbetsrelaterad säkerhet och hälsa och försöker skapa ett alternativt till det traditionella socioekonomiska livet.³⁰

Statsvetaren Eric Florence observerar att kinesisk media ofta är ett språkrör för Kinas Kommunistiska Parti (KKP) och därmed för fram partiets bild av en önskad social förvandling. Migrantarbetartidningar i sin tur samarbetar i olika omfattning i med KKP.³¹ Jiemei Miyu besitter inte dessa institutionaliserade länkar till partiet och de har en fastslagen agenda som bygger på migrantarbetarnas intresse. Intressesfären för Jiemei Miyu ligger utanför den dominerande makten i den offentliga mediadiskursen. Jiemei Miyu skiljer sig även från andra migrantarbetartidningar gällande produktionen av tidningsinnehållet. Florence påpekar att det sällan är migrantarbetare själva som skriver i migrantarbetartidningarna, utan ofta är det journalister utan arbetarklassbakgrund som skriver artiklarna.³² I Jiemei Miyu uppmanas migrantarbetare att skicka in sina texter till tidningen och redaktionen påpekar att allt som faller inom migrantarbetarnas intressevärld är välkommet textmaterial.³³ I de två nummer av Jiemei Miyu som ligger till grund för min analys, har Jiemei Miyus tidningsredaktion skrivit 3 ledare, 3 svar på läsarbrev och 3 artiklar. Detta kan jämföras med att migrantarbetare själva har skrivit 26 artiklar, 6 roliga historier, 6 dikter, 3 läsarbrev och 2 sånger. Det är viktigt att tänka på att Jiemei Miyu vill ha en så hög ”autentisk” röst som möjligt av legitimeringsskäl, så migrantarbetare som läser tidningen känner igen sig i berättelser och är villiga att själva dela med sig av sina åsikter. Detta eftersom tidningen inte är avsedd för en läskrets utanför migrantarbetarna, Jiemei Miyu är skapad av och för migrantarbetare. Av dessa anledningar låter jag texterna i Jiemei Miyu representera en del av vissa migrantarbetares ”dolda agerande”.

4.1.2 Migrantarbetares vardagspolitik

Tabellen 1.1 nedan är en sammanställning av de vanligast förekommande ämnena, det vill säga innehållet, i Jiemei Miyu nummer 22 och 23.

³⁰ http://www.cwwn.org/eng/eng_main.html , 2007-10-10

³¹ Florence, 2007, s. 128, 129

³² Florence, 2007, s. 129

³³ Jiemei Miyu, nummer 22, s. i

Tabell 1.1

	Förekomst i tidningarna	Ämne
1.	11	Arbets-skador, krämpor
2.	11	Uppmaning till att förena sig, känsla av enighet
3.	9	Beklagan över hårt liv och innehållslöst liv
4.	8	Depression, självmordstankar
5.	8	Uppmaning att överkomma svårigheter i livet
6.	7	Övertidsarbete
7.	6	Ensamhet
8.	6	Inkomst
9.	5	Se efter sig själv, sin hälsa och säkerhet
10.	5	Träffar människor i liknande situationer
11.	5	Iakttta arbetsrätten
12.	4	Orättvis behandling på arbetsplatsen
13.	4	Erhåller ingen värdighet, ses ner på
14.	4	Relation till det andra könet
15.	4	Problem med säkerheten på arbetsplatsen
16.	3	Chefens undermåliga behandling/kompensation av arbetare vid t.ex. insjuknande
17.	3	Ej få beviljad ledighet vid sjukdom, hemresa o.s.v.
18.	3	Hyllning till Jiemei Miyu
19.	3	Betalning av depositioner, avgift för kläder och dylikt
20.	3	Kontakta familjen, hembesök, telefonsamtal
21.	2	Skicka hem pengar
22.	2	Behov av tillståndshandlingar
23.	2	Sömnbrist
24.	2	Låna ut och låna pengar
25.	2	Längtar efter att träffa vänner och släkt
26.	2	Förakt mot överordnad
27.	2	Myndigheters ovillighet att hjälpa till vid problem
28.	2	Lurendrejeri, ex lurade av arbetsförmedlare

Anita Chan har undersökt ett 60-tal privata brev till och från migrantarbetare, som klarade sig i en omfattande fabriksbrand i staden Shenzhen i provinsen Guangdong, där ett stort antal fabriksarbetare miste livet. Resultatet av hennes undersökning presenterades i artikeln *The culture of survival: Lives of migrant workers through the prism of private letters*.³⁴ Chan problematiserar i artikeln den rådande forskningen kring migrantarbetare genom att påpeka att flera viktiga aspekter av migrantarbetarnas situationer och känslor förblir privata, det ”dolda agerandet” är helt enkelt svåråtkomligt. I de privata breven till släktingar och nära vänner kan man dock skönja en intimitet och gemensam erfarenhet vilket kanske bidrar till att

³⁴ Se Anita Chans artikel *The Culture of Survival: Lives of Migrant Workers through the Prism of Private Letters*

migrantarbetarna i breven ”avslöjar” det som de annars döljer. I korrespondensen beskrevs fabrikslivet och dess vedermödor, arbetssituation, levnadsförhållanden, hälsa och känslorna gentemot fabriken mycket ingående.³⁵ Även i migrantarbetartidningen Jiemei Miyu delar migrantarbetarna med sig av sina erfarenheter av underordning och det skapas en samhörighetskänsla mellan de olika textförfattarna och läsarna. Genomgående används ordet systrar (姐妹), för att kalla på läsarens uppmärksamhet. Mellan migrantarbetarkvinnorna skapas det en gemenskap av underordning, vilket knyter dem samman till en enad grupp som skapar av gemensam kultur.

I breven som Chan undersökte urskiljde hon vissa teman som mer frekventa än andra. I rangordning med sjunkande prioritering var de vanligaste ämnena; referenser till löner, söka efter ett nytt jobb, arbetstimmar och övertid, fysisk hälsa, ensamhet och isolering.³⁶

Genom ett antal opublicerade brev till en migrantarbetartidning urskiljde Eric Florence följand teman som de mest centrala; hårt fabriksarbete, långa arbetsdagar, förödmjukad och illa behandlad på arbetsplatsen, andra brott mot migrantarbetarnas rättigheter, ensamhet, meningslös tillvaro och hopplöshet. Florence fann två kontrasterande teman i de opublicerade breven, drömmen om att ”lyckas” i staden och besvikelsen över att inte kunna förverkliga sina drömmar i staden. Något enstaka brev tog upp relationen mellan lokala myndigheter, arbetsinspektionsbyråer och fabriksledning. Florence ansåg att de opublicerade breven innehöll en något mörkare bild av migrantarbetarlivet än den bild som migrantarbetartidningens redaktion målade upp i tidningen i tidningen.³⁷

Låt oss nu undersöka fem olika centrala ämnen i Jiemei Miyu och se vilka diskussioner som formas kring dessa teman.

4.1.3 Arbetsskador och kollektivitet

Som tabell 1.1 visar är det en hög frekvens av ämnen rörande arbetsskador i Jiemei Miyu. Den första artikeln ”Snälla, värda våra liv” (请珍惜我们的生命) i nummer 22 fångar den allmänna diskussionen rörande detta tema mycket väl. Textförfattaren Chen Junjun beskriver hur hennes arbetskamrat svimmar på fabriksgolvet. Arbetskamraten hade tidigare samma dag begärt ledigt på grund av förkylning men fick avslag på sin begäran då hennes avdelningschef menade att det inte fanns utrymme för hennes frånvaro. Produktionen gick nämligen på högtryck och hennes frånvaro skulle leda till avbräck i produktionen. Efter svimningen erbjöd

³⁵ Chan, s. 164

³⁶ Chan, s. 164

³⁷ Florence, 2007, s. 130

inte arbetsgivaren den sjuka kvinnan sjukvård och denna situation gav upphov till artikelförfattaren och hennes medarbetares ilska.³⁸ Chen Junjun beskriver hur arbetarna står samlade i sovsalen runt den sjuka kvinnan och vad de kände. Chen Junjun skriver ”vi skakade på huvudena, och inombords så protesterades det” (*“我们摇了摇头，内心有一种很不平衡的抗议”*)³⁹. En annan kvinna som befann sig i sovsalen brast ut ” Oh, de där feta cheferna tar oss inte på allvar. Vi försörjer dem med profit, men de däremot värderar inte våra liv” (*“哎！那些肥头肥脑的老板们太不把我们打工者当回事了，我们替他们赚钱，他却不把我们的生命看贵重一点”*)⁴⁰. I detta slutna sällskap utvecklas agg mot chefernas undermåliga behandling av arbetarna. Platsen för den tryckta och aggressiva stämningen är sovsalen. Migrantarbetare lever ofta i sovsalar, som fabriken tillhandahåller och i detta fall underlättas framväxandet av ett kollektivt agg mot de överordnade av att de underordnade delar sovsal. I dessa utrymmen som är relativt fria från överordnades insyn finns möjlighet att uttrycka sina känslor och sina iakttagelser, i skapandet av ”dolt agerande”. Där det finns maktrelationer existerar det motstånd och ur dessa situationer formuleras här migrantarbetarnas egen politiska agenda.

Chen Bifeng relaterar sin arbetsskada, som uppstod efter bara sju dagar på fabriken, till avsaknaden av ”inskolning” av arbetsuppgifterna. Chen Bifeng beskriver hur hon kom till fabriken utan någon som helst kunskap om fabriksarbete och hur hon inte heller erhöll någon träning (培训) för att utföra fabriksarbetet.⁴¹ Texterna om arbetsolyckor tydliggör ofta de personliga upplevelserna av fabriken skuld till migrantarbetarens nyförvärvade handikapp. I Chen Bifengs fall antyder hon att hade hon fått möjlighet att träna in sig på sina arbetsuppgifter hade troligtvis denna olycka inte inträffat. Olyckorna placerar migrantarbetare i ett tydligt motsatsförhållande till fabriksledning.

I Jiemei Miyu växer en stark diskussion fram kring fenomenet arbetsskador/hälsa. I nummer 23 av Jiemei Miyu finns även en sångtext på detta tema. Sången heter ”sjukjournalen” (病历本) och har hämtat sin melodi från en annan sång. ”Sjukjournalen” handlar om chefs ovillighet att betala ut kompensation till arbetarna och hur de gång på gång blir lurade av chefen.⁴² Här finns en klar koppling till Scotts resonemang om hur underordnade, genom bland annat sånger förklarar gruppens budskap. Utrymme och innehåll, som är grundförutsättning för skapandet av ”dolt agerande”, uppnås genom en gemensam erfaren arbetssituation där arbetsrelaterade sjukdomar är vanligt förekommande och utrymmet

³⁸ Jiemei Miyu nummer 22. s. 1

³⁹ Jiemei Miyu nummer 22. s. 1

⁴⁰ Jiemei Miyu nummer 22. s. 1

⁴¹ Jiemei Miyu nummer 22. s. 16

⁴² Jiemei Miyu nummer 23, s. 10

som ”dolt agerande” tar sig uttryck i existerar i form av sovsalar, tidningsutrymmet i Jiemei Miyu, med mera. Vi kan i Jiemei Miyu se hur skapandet av sånger som t.ex. ”sjukjournalen” bidrar till att skapa en kultur som sätter fokus på de underordnades egen politiska agenda. Sånger och dikter är ett sätt för migrantarbetare att underlätta att tala om sina levnadssituationer och sin underordning. Denna iakttagelse gör även Pun Ngai under den tid hon arbetade och levde tillsammans med migrantarbetare på en fabrik i södra Kina.⁴³ Bland Jiemei Miyus publicerade skämt, sånger och dikter återfinns teman rörande ledighetsansökan, kärlek och framförallt dikter med en stor dos av bitterhet från livet som migrantarbetare.

Då Chan undersökte OHS (occupational, health and safety) problem i migrantarbetarnas privata brevkorrespondens fann hon att det var ytterst få brevskrivare, som nämnde något om klagomål hos ledningen. Chan spekulerar kring vilka orsaker som fanns till detta och tar upp rädslan för att förlora jobbet om chefen fick veta att man ej jobbade med full stryka, och även hur vissa fabriker belade straffavgift på arbetaren vid frånvaro i produktionen och även vid sjukdom.⁴⁴ Repressionen var alltså av den typen att migrantarbetarna troligtvis tyglade sig själva inför den överordnade makten. Med tanke på i vilken stor utsträckning migrantarbetare skriver om dessa frågor i Jiemei Miyu, tyder det ändå på att OHS frågor står högt upp på migrantarbetarnas egen politiska agenda.

Om chefernas oförståelse av migrantarbetarna på arbetsplatsen vittnar ett stycke i nummer 22 av Jiemei Miyu ”De helt ignorerande fabriksdirektörerna och cheferna som utnyttjar direktörernas makt till att trakassera andra (vilka självklart bara är ett fåtal till sitt antal) ger oss ingen frihet, ingen mänsklig värdighet, ingen respekt. Trots att vi är arbetande systrar så kan man inte undgå att vi också är levande varelser av kött och blod! (*”不理不睬的厂长，仗势欺人的组长（当然，是指少数的），让我们没有自由，没有人格，没有尊严，我们虽然是打工妹，不管怎么说，我们也是一个活生生的，有血，有肉，有性格的人呀！”*)⁴⁵

Chan frågar sig i sin undersökning av migrantarbetarnas personliga brev hur man kan förklara avsaknaden av klagomål, ilska och hat riktat mot fabriksledning i deras brev.⁴⁶ I min undersökning av Jiemei Miyu finns det dock ett flertal exempel på kommentarer om olusten inför chefernas agerande. Det centrala är just att migrantarbetarna faktiskt formulerar en kritik av makten i en sluten miljö som Jiemei Miyu. Kritiken framförs inte öppet men den ligger dold under ytan. Denna dolda kritik kan även urskiljas i en artikel av en migrantarbetarkvinna vid namn Zhou Jun. Zhou Jun skriver i poetiska ordalag från sjukhuset om sin personliga

⁴³ Pun Ngai, 2005, s. 23

⁴⁴ Chan, s. 171

⁴⁵ Jiemei Miyu nummer 22 s. 5

⁴⁶ Chan, s. 171

erfarenhet av att ha blivit förgiftad på arbetet. Zhou Jun skriver att när hon blivit frisk så vill hon återvända hem och vila ut, hennes hat mot arbetet är stort men hon inser att hon inte kan avstå från lönen.⁴⁷ Då Zhou Jun tillfrisknat kommer hon troligtvis inte uttrycka sitt agg mot arbetet vid en ny anställningsintervju, utan denna känsla får utlopp i en grupp bland människor vilka har samma utgångspunkt som hon.

Arbetskadorna är en stor orsak till sorg bland migrantarbetare. I flera artiklar beskriver textförfattarna hur de ”känner för att gråta men det kommer inga tårar” “(“我想哭，但欲哭无泪”).⁴⁸ Sorgen är övermäktig och flera artikelförfattare beskriver vanmakten de känner inför sitt nya funktionshinder. Liao Tengfei nedtecknar i nummer 22 av Jiemei Miyu sina tankar på döden i samband med en olycka på fabriken där hon förlorade ett finger. Som Liao Tengfei uttrycker det var det framförallt ”alltid vid tanken på hur jag skulle ta mig fram på den långa vägen som låg framför mig, tänkte jag på att dö” (“总是想着以后漫长的路怎么走过，就在那几天里我想到了死”).⁴⁹ Den långa vägen, som ligger framför henne inkluderar säkerligen svårigheter med att hitta ett nytt industrijobb inne i staden. Därmed följer svårigheterna att överhuvudtaget stanna kvar i den urbana miljön då hon inte längre kan erhålla tillfällig hushållsregistrering i staden (för att erhålla tillfällig hushållsregistrering i staden krävs att den sökande har arbete och försörjning). I Liao Tengfeis artikel följer ett mycket intressant resonemang, som visar på hennes förståelse för arbetsolyckor i den kapitalistiska produktionen. Liao för ett tydligt marxistiskt resonemang då hon skriver ”kapitalisternas produktionsmål och grundläggande motiv är att pressa ut den största profiten. De köper icke säkerhetsklassade maskiner till lågpris (...) Deras välstånd bygger på tusen och åter tusen arbetares hårda arbete, och dessutom är vår kompensation inte värd att nämnas” (“资本阶级的生产目的和根本动机是最大的剩余榨取剩余价值。他们以地价的价钱买没有安全性的机器(。。。)他们的富裕是建立在成千上万的劳动者辛苦劳动的基础上，而我们获取的回报是那么微不足道”).⁵⁰ Ur diskussionen om arbetsskador följer en tydligt uttalad klassmedvetenhet, i vilken Liao utformar en idé om migrantarbetare som ett kollektiv. Den individuella erfarenheten kan placeras i ett större sammanhang där den får mer än en personlig betydelse. Detta står i kontrast till Eric Florences undersökning av opublicerade brev till en migrantarbetartidning. Enligt Florence, anser brevskrivarna att det är personliga

⁴⁷ Jiemei Miyu nummer 22, s. 10

⁴⁸ Jiemei Miyu nummer 22, s. 13, 15

⁴⁹ Jiemei Miyu nummer 22 s. 15

⁵⁰ Jiemei Miyu nummer 22 s. 15

stävan som avgör migrantarbetarens framgångar och misslyckande.⁵¹ På så sätt individualiseras istället migrantarbetarkollektivet. Det framgår inte vilken migrantarbetartidnings opublicerade brev Florence har undersökt. Det hade varit intressant att se till exempel vilka institutionaliserade relationer denna migrantarbetartidning har. Jiemei Miyu fyller dock en annan funktion än den migrantarbetartidning, som förekommer i Eric Florence underökning. Jiemei Miyu fungerar som ett utrymme för att forma en kollektiv gemenskap byggd på den gemensamt upplevda erfarenheten av att vara migrantarbetarkvinna.

Den psykiska ohälsan verkar utbredd att döma av artiklarna i Jiemei Miyu. Ämnen som depression och självmordstankar figurerar i texterna. Flera fall av självmordstankar uppstår till följd av arbetsskador (se till exempel Liao Tengfeis exempel ovan). I en artikel beskrivs hur två unga tonårskvinnor, till följd av förgiftning på fabriken, inom loppet av två dagar försöker begå självmord, och hur den ena kvinnan lyckas.⁵² En annan migrantarbetare, som levde under stor press, beskriver i en text hur hon spenderade sina sista pengar på att köpa sömntabletter, som hon kunde använda till att försöka begå självmord.⁵³

Pun Ngai menar att ”migrantarbetarnas värkande kroppar utgör ett index av social alienation”.⁵⁴ Enligt Pun Ngai förväntar sig de flesta arbetarflickorna (打工妹) att deras hälsa kommer att försämrans efter mer än tre års arbete på en fabrik, framförallt vid arbete vid elektronikfabriker som ofta använder giftiga kemikalier.⁵⁵ Detta bidrar troligtvis till att ur texterna i Jiemei Miyu som rör arbetsrelaterade skador och hälsa föds många uppmaningar till migrantarbetarkamraterna att förena sig och fortsätta kämpa.

4.1.4 Kamrater låt oss förena oss!

Zhang Bingbing arbetade på en klädfabrik, men stod inte ut med den orättvisa behandling en på fabriken där ”vissa människor arbetar inte men skördar, medan vissa människor arbetar men inte skördar” (“有的人不劳而获，而有的人劳而不获”).⁵⁶ Zhang sade upp sig från klädfabriken i hopp om att hitta en ”bra fabrik”, och hennes fortsatta berättelse är en resa i fabriksvärlden med många natters övertidsarbete och låg lön. Zhang inser under resans gång, genom ett antal fabriker, att letandet efter den ideala fabriken är dömt att misslyckas. Kraven

⁵¹ Florence, 2007, s. 135

⁵² Jiemei Miyu nummer 22 s. 18

⁵³ Jiemei Miyu nummer 22, s. 3

⁵⁴ Pun Ngai, 2005, s. 22

⁵⁵ Pun Ngai, 2005 s. 169

⁵⁶ Jiemei Miyu nummer 22, s. 5

Zhang ställer på en ideal arbetsplats är inte många, hon hoppas bara hitta en fabrik där chefen är god, där migrantarbetarna erhåller sina löner, att migrantarbetarna får ut hela sin förväntade belöning och får tillräcklig vila. Anita Chan problematiserar migrantarbetarnas indelning av ”bra fabrik” och ”dålig fabrik”. Zhangs slutsats att letandet efter den ideala fabriken är dömt att misslyckas stöder Chans antagande om varför brevskrivarna, i hennes undersökning, inte urskiljde något mönster i vad som utgjorde en ”bra” och ”dålig fabrik”. Chan antar att enligt migrantarbetarna verkade de flesta fabrikerna lika dåliga, och detta baserades på egen erfarenhet eller genom delgiven information. Det spelade helt enkelt ingen roll vem som till exempel ägde fabriken eller styrde den eftersom drömmen om den ”goda fabriken” bara var en illusion.⁵⁷ Zhang delar i Jiemei Miyu med sig av sina arbets- och livserfarenheter och tankar, genom vilka hon manar till enighet. ”Mina arbetskamrater, vänner och systrar(...) hyser ni samma känslor? Låt oss förena oss.” (”我的同行们，朋友们，姐妹们（。。。）你们有同样的感受吗？让我们团结起来。”⁵⁸ Uppmaning till förening växer på liknande sätt fram i flera av artiklarna i Jiemei Miyu. De långa levnads- och arbetsskildringarna är basen för migrantarbetarnas politiska agenda. I Jiemei Miyu bygger skildringarna på migrantarbetarnas tolkningar av den egna vardagen. Man kan dra slutsatsen att önskingar och krav från migrantarbetarna i Jiemei Miyu ofta uppstår ur för migrantarbetaren konkreta situationer.

”Organisering” i staden fyller också en funktion utanför fabriken. Diskriminering och trakasserier i den urbana världen gör att migrantarbetare söker stöd och skydd i grupper. Enligt en forskarrapport håller många migrantarbetare samman i klungor då de till exempel promenerar på stan, eftersom många migrantarbetare upplever att ”det är inte smidigt att gå ut på stan, man blir ofta mobbad”⁵⁹. En undersökning som genomfördes 1994 visade att 75 % av de intervjuade migrantarbetarna fick hjälp av människor som kommer från samma landsbygd (同乡) då det uppstod problem. Migrantarbetare bildar ömsesidiga vängrupper där migrantarbetare hjälper varandra att till exempel hoppa in vid sjukdom, låna ut pengar eller kämpa mot chefen.⁶⁰ De informella grupperna förser även migrantarbetarna med mentalt stöd. I Jiemei Miyu skriver en migrantarbetare följande ”systrar förstår varandra, bryr sig om varandra och hjälper varandra” (“姐妹们互相理解，互相关怀，互相帮助”⁶¹)

⁵⁷ Chan, s. 179

⁵⁸ Jiemei Miyu nr 22, s. 5

⁵⁹ Perry E, Selden M, *Chinese Society- Change, Conflict and Resistance*, 2000, s. 98

⁶⁰ Perry E, Selden M, 2000, s. 97, 98

⁶¹ Jiemei Miyu nummer 22, s. 9

4.1.5 Ensamhet

Migrantarbetarna som skriver i Jiemei Miyu saknar inte insikt i sin utsatta situation. De är medvetna om att de står relativt ensamma i samhället. En migrantarbetare formulerar detta i ord då hon frågar sig vem, förutom migrantarbetarna själva och deras nära och kära som bryr sig om dem.⁶² Den utsatta situationen tar sig både psykiska och fysiska uttryck. Känslan av att inte erhålla någon värdighet från lokalbefolkningen förekommer i texter i Jiemei Miyu. En migrantarbetare skriver ”De lokala Guangdongborna ser ner på oss arbetande pojkar och arbetande flickor som kommer överallt ifrån” (“本地的广东佬根本瞧不起我们这些来自五湖四海的劳仔劳妹们 “).⁶³ Detta avspeglar den osäkerhet som migrantarbetarna gjorde uttryck för i forskningsrapporten ovan då de talade om mobbning på stan.

En ledarartikel i nummer 22 av Jiemei Miyu diskuterar vikten av att ”se efter sig själv” då det finns många faror utanför fabriken. Migrantarbetarna uppmanas att inte gå ut ensamma på natten och helst gå i grupp utomhus. Denna uppmaning återföljs av en skildring av en pågående rättegång mot två män, åtalade för att ha dödat tolv migrantarbetarkvinnor.⁶⁴

Att ha stöd och uppbackning är alltså för en migrantarbetare en viktig fråga av mer än ett skäl. Ensamhet och isolering är ett vanligt ämne i Jiemei Miyu och detta kan, som Pun Ngai skriver, förklaras av att migrantarbetare kommer från en miljö där sociala nätverk (guanxi) och gemenskap bland bybor (tongxiang) har präglat deras vardag. I den urbana världen tvingas migrantarbetare sedan klara sig själva, om de inte finner ett socialt nätverk där andra migrantarbetare finns som stöd.⁶⁵ I ett brev till Jiemei Miyu berättar en migrantarbetare hur hennes hjärta fann tröst först efter att hon lärt känna fler systrar i Shenzhen där hon arbetar.⁶⁶

4.1.5.1 Avsaknad av delaktighet i en gemenskap

Vad flera av de artiklar, som behandlar fenomenet ensamhet, har gemensamt är berättelserna om hur ensamheten uppstår som nykomling till den nya staden eller den nya fabriken. Sensmoralen är ofta att livet blir lättare efter man hittat nya vänner att dela sin vardag med. Den tunga ensamheten kan i det sammanhanget tolkas som den ensamme migrantarbetarens avsaknad av att dela en gemensam kultur med möjlighet att formulera tankar och ord, en avsaknad av delaktighet i en gemenskap. Lättnaden migrantarbetare känner efter att de funnit människor i liknande situationer som dem själva innebär i praktiken att de då finner utrymme

⁶² Jiemei Miyu nummer 23, s. 9

⁶³ Jiemei Miyu nummer 22, s. 5

⁶⁴ Jiemei Miyu nummer 22, s. x

⁶⁵ Pun Ngai, 2005, s. 9

⁶⁶ Jiemei Miyu nummer 23 s. 12

för att utbyta tankar och erfarenheter. En migrantarbetare vid namn Liang Hua berör detta i sin artikel. Liang Hua skriver om de problem som uppstod hennes första arbetsdag och hur isolerad hon kände sig bland de andra migrantarbetarna. Liang skriver ”Den första arbetsdagen sa chefen till mig att jag var irriterande långsam, jag kände mig då mycket förorättad” (”*第一天上班就被主管说我慢吞吞的, 那时的我十分委屈*”).⁶⁷ Liang fortsätter att beskriva hur hon samtidigt som nykomling till staden hade ekonomiska problem, men på grund av den dåliga relationen till de andra migrantarbetarna i fabriken sovsal vågade hon inte fråga dem om att få låna pengar. Liang kände sig i början av sitt nya migrantarbetarliv som en främling och upplevde det som att hon inte passade för detta jobbet.⁶⁸ Liang saknade således både det psykiska och fysiska stödet, som är viktigt för en nyanländ migrantarbetare i den urbana världen.

Uppmaningar till migratarbetarkamrater att övervinna svårigheter i form av utanförskap är vanliga. En migrantarbetare berättar om hur hon förstod arbetets vedermödor först när hon själv kom till Shenzhen för att arbeta, ”Jag kände mig förlamad av att varje dag arbeta vid det monotona löpande bandet” (”*每天在单调生产线上下班时, 我的心感到麻木了*”).⁶⁹ Denna migrantarbetare skriver om hur hon fick erfara mycket under de första månaderna som migrantarbetare i staden. Vidare skriver hon om svårigheter med att uttrycka sig själv och hur hon inte kan finna någon källa till lycka. Detta ledde henne ibland till att vilja begå självmord.⁷⁰ Om svårigheterna att uttrycka sin sorg över det tunga livet i staden vittnar fler artiklar. Zhao Liping skriver om hur en lokal Shaanximelodi gjordes om till en sång som handlade om arbetarnas liv. Hon började gråta då hon sjöng denna sång eftersom den väldigt väl gestaltade hennes liv som arbetare. Zhao Liping skriver att det ibland kan vara svårt att med ord uttrycka sina svårigheter, sorger och lyckostunder i livet.⁷¹ Vi kan här dra oss till minnes sången ”Sjukjournalen” (kapitel 4.1.3) som förekom i Jiemei Miyu. Funktionerna är ungefär de samma. I sångerna samlar migrantarbetarna en hel värld av sinnesintryck och erfarenheter vilka de delar med flera andra människor i liknande situationer.

⁶⁷ Jiemei Miyu nummer 22 s. 2, 3

⁶⁸ Jiemei Miyu nummer 22, s. 2, 3

⁶⁹ Jiemei Miyu nummer 23, s. 12, 13

⁷⁰ Jiemei Miyu nummer 23, s. 12, 13

⁷¹ Jiemei Miyu nummer 23, s. 16

4.1.6 Lagstadgade rättigheter – diskussion om gemensamma myndighetserfarenheter

Migrantarbetarnas ilska över sina levnads- och arbetsförhållanden riktas i Jiemei Miyu även mot myndigheterna. I en majoritet av texterna är det cheferna på fabriken som anklagas för migrantarbetarnas icke välbefinnande. Ett par migrantarbetare skriver i Jiemei Miyu om myndigheternas ohjälpsamma attityd. I Jiemei Miyu utbyts erfarenheter av interaktioner med myndigheter. Flera migrantarbetare är väl medvetna om begränsningarna i deras lagstadgade rättigheter. Begränsningarna anses dock oftast vara avsaknaden av korrekt implementering av lagarna. Det är således inte avsaknaden av lagstadgade rättigheter utan snarare de lokala myndigheternas brister att hålla efter fabriksvärlden som kritiseras. Den arbetsskadade migrantarbetaren Liao Tengfei visar utmärkt på detta resonemang då hon skriver ”Arbetarnas bidrag är ojämförliga men deras lagstadgade rättigheter kan inte garanteras. Vi uppmanar till sammanslutning och på så sätt få styrka” (“*劳动者的贡献是无可比拟的, 但是他(她)们的合法权益得不到保障, 我们要号召团结就是力量*”). Trots denna misstänksamhet om att de lagstadgade rättigheterna efterlevs står det att läsa en rad nedanför ”låt dem ta upp lagen som vapen och kämpa för sina egna rättigheter” (“*让他们拿起法律的武器争取自己的权益*”).⁷² Insikten i hur dåligt de lagstadgade rättigheterna skyddas hindrar inte Liao Tengfei från att ändå uppmana sina migrantarbetarkamrater att använda sig av de institutionaliserade rättigheterna.

Li Huiyong diskuterar vilka svårigheter hon stötte på då hon försökte få ersättning från sin tidigare arbetsgivare för att betala sjukhusräkningen hon erhöll efter en förgiftning. Li blev skickad mellan ett stort antal myndigheter och ett år efter att ärendet inleddes hade hon fortfarande inte sett någon lösning på problemet.⁷³ Diskussioner om arbetsrätten förekommer även i texter som behandlar utebliven eller för låg lön. Yuan Yuan beskriver i sin artikel svårigheterna hon mötte då hon skulle säga upp sig och fabriken ovilja att då betala ut hennes lön. Vid flera tillfällen besökte Yuan det statliga arbetskontoret (劳动局) och fabriken, vilket fick till resultat att Yuan slutligen fick ut en viss summa pengar. Den slutliga lönen Yuan hämtade ut på fabriken överensstämde dock inte med de lagstadgade regulationerna. Eftersom Yuan fick hämta ut en liten summa pengar såg hon det som en seger jämfört med att hon tidigare inte hade erhållit några pengar alls.⁷⁴ Textens sista mening visar på Yuans positiva inställning till att använda sig av de lagstadgade rättigheterna trots att dessa lagar inte hjälpte

⁷² Jiemei Miyu nummer 22, s. 15

⁷³ Jiemei Miyu nummer 22, s. 20-22

⁷⁴ Jiemei Miyu nummer 22, s. 24, 25

henne att erhålla den rätta lönen vid uppsägningen från fabriken. Sista meningen lyder ”Att genomgå den här erfarenheten fick mig att förstå att oavsett var man går så ska man lära sig att använda lagen för att skydda sig (...) de där förbrytarna kommer i slutändan erhålla straff” (*”经过这一次，让我明白了，无论走到什么地方，都要学会用法律保护自己（。。。）那些犯法的人最终会受到法律制裁”*).⁷⁵

Liknande ovilja från myndigheters sida att lösa konflikt mellan arbetsgivare och arbetstagare erfor Yan Zi. Yan försökte få tillbaka pengarna hon betalat till en arbetsförmedlare utan att arbetsförmedlaren försett henne med jobb. Dessa rader skrivna av Yan illustrerar myndigheternas agerande vid hennes fall: ”(Vi) begav oss till det lokala poliskontoret för att rapportera ärendet. Polisen sa till oss att de inte kunde registrera detta ärende och att vi skulle söka upp arbetskontoret. Men personalen på arbetskontoret sa att (ärendet) inte föll på deras bord heller, istället var vi tvungna att söka upp polisen. Vi gick ännu en gång till polisen. Polisen sa till oss att om inte arbetsförmedlingen hade tillstånd att idka affärsverksamhet så kunde vi gå till industri- och handelskontoret och klaga. ” (*“（我们）到当地派出所保安，警察告诉我们这件事不能立案，要找劳动局，但劳动局的工作人员说，也不属他们管，得找公安局，我们又去了公安局，公安局告诉我们，如果介绍所没有营业执照就可以去工商局投诉。”*)⁷⁶

Ur denna berättelse följer Yans uppmaning till systrarna att vara på sin vakt på arbetets väg. Berättelser som dessa, tagna ur migrantarbetarnas vardagsliv åskådliggör hur de själva ser på frågor rörande arbets- och livsvillkor. Hur migrantarbetare kan handskas med denna typ av frågor utanför sin egen grupps slutna diskurs kommer jag nu kort presentera i nästa kapitel.

⁷⁵ Jiemei Miyu nummer 22, s. 25

⁷⁶ Jiemei Miyu nummer 23, s. 6

4.2 "Öppet Agerande"

4.2.1 Migrantarbetares utrymme och uttryck i den öppna miljön

Som James C Scott påpekar kan vi genom en jämförelse mellan det som sägs dolt och öppet inför makthavaren få en idé om vad som är känsligt att uttrycka öppet. Genom att sätta texterna i Jiemei Miyu i relation till det som uttrycks öppet av migrantarbetare får vi även en djupare förståelse för kontexten dessa texter befinner sig i. Jag kommer i detta kapitel bara orientera läsaren översiktligt inom migrantarbetares öppet framförda åsikter och protester rörande livs- och arbetsförhållanden.

4.2.2 Begränsningar i det "öppna agerandet"

Det är viktigt att notera att information och statistik rörande migrantarbetares protestaktiviteter är bristfällig och osystematisk. Enligt sociologen Ching Kwan Lee genererar den kinesiska regimens repressiva inställning mot "organiserade dissidenter" självbegränsningar bland öppna arbetarprotester.⁷⁷ Det är denna typ av fenomen Scott belyser genom teoretiserandet av "dolt agerande" och "öppet agerande". Eric Florence diskuterar i vilken utsträckning "det öppna agerandet" begränsas av KKP i bruket av visst vokabulär. Florence menar att kinesisk media och migrantarbetartidningar kontrollerade av KKP inte vågar använda sig av begrepp som *exploatering* och *klass* då de diskuterar migrantarbetares rättigheter eftersom begrepp som *exploatering* och *klass* hänför sig till kapitalistiska system. Florence skriver "the moral foundation of the Communist Regime was grounded on a rejection of exploitation and capitalist class relations, as well as on the discursive production of 'labor' (laodong) as 'the principle cultural site for the production of identities'. The Chinese state demands that Chinese media avoid the categories that once were central in the party-sponsored 'hegemonic interpretation of experience'. This is why labor issues, and more specifically forms of labor such as dagong, are so touchy nowadays."⁷⁸

4.2.3 Migrantarbetares öppna åsikter och protester

Trots en repressiv regim kan man utifrån antagande om det "öppna agerandet" se indikationer på ett växande antal arbetskonflikter i Kina under de senaste femton åren. Tre faktorer bidrar till detta. Sedan 1990-talet har alla dessa tre faktorer ökat; (1) arbetsrättstvister, (2) "brev och

⁷⁷ Lee Ching Kwan, *Livelihood Struggles and Market Reform*, 2005, s. 24, 25

⁷⁸ Florence, 2007, s. 145-146

besök” (信访) och petitioner till den statliga Brev och Besöksbyrån, (3) populära protester som demonstrationer och strejker. Till skillnad från statsanställda arbetares protester som mestadels utspelar sig i ”rostbältet” i norra Kina, är migrantarbetares protester och strejker koncentrerade till områden med hög tillväxt som domineras av icke statligt anställda arbetare.⁷⁹

De lagliga forumen som den statliga Brev och Besöksbyrån och arbetstvister, förser oss med information om vilka frågor som är accepterade i den öppna miljön. Enligt *China Labour Statistical Yearbook 2003* accepterades år 2002 184 116 rättstvister i Kina, som totalt berörde 374 956 arbetare.⁸⁰ Av intresse för denna uppsats är framför allt att undersöka vilka tvister, som accepteras i den öppna miljön, där den styrande makten representeras genom myndigheter. Att det således finns fall som myndigheterna vägrar att ta upp belyser det faktum att det finns utsatta människor vars tankar och handlande inte får föras fram. Under 2002 sägs skälen till rättstvister ha varit av följande slag: 59 144 fall rörande arbetsersättning, 32 622 fall rörande sociala försäkringar och välfärd, 30 940 fall rörande upphävande av arbetskontraktet, 23 936 fall rörande arbetsskador, 12 908 fall rörande avsluta arbetskontraktet, 3765 fall rörande ändring av arbetskontraktet, 2169 fall rörande avsked, 1070 fall rörande arbetsträning och 17 526 fall rörande ”annat”.⁸¹ Av statistiken framgår dock ej vilka tvister som härstammar ur vilka arbetsgrupper. Huruvida migrantarbetare är delaktiga inom alla tvistesområden är därmed svårt att avgöra.

Ching Kwan Lee noterar att migrantarbetare har anammat en marxistisk grund i sin kritik av arbetsrelationerna.⁸² Ching Kwan Lee utvecklar tyvärr inte vidare detta resonemang. Enligt litteratur⁸³ som behandlar klagomål och protester av migrantarbetare är de vanligaste orsakerna till klagomål och protester av ekonomisk karaktär, däribland försening av utbetalning av löner, ingen utbetalning alls av löner och inadekvat kompensation. Detta stämmer även överens med ovanstående statistik från *China Labour Statistical Yearbook 2003* där den vanligaste orsaken till rättstvister var arbetsersättning. Migrantarbetarna framför få påtryckningar om krav på att få ta del av offentliga resurser, vilket skiljer sig markant från statsanställda arbetares krav på till exempel utbetalning av pensioner.⁸⁴ Detta innebär att den

⁷⁹ Lee, 2005, s. 24

⁸⁰ *China Labour Statistical Yearbook 2003*, s. 504-507

⁸¹ *China Labour Statistical Yearbook 2003*, s. 504-507

⁸² Lee, 2005, s. 24

⁸³ Litteratur som behandlar migrantarbetares protester och klagomål är mycket begränsad. Befintlig litteratur fokuserar mest på statsanställda arbetares krav rörande arbets- och livs villkor.

⁸⁴ Sheehen J, *Chinese workers: a new history*, 1998, s. 225,226, Lee, 2005, s. 25, Perry, Selden, 2000, s. 84

näst största kategorin av rättstvister, sociala försäkringar och välfärd troligtvis mestadels behandlar statsanställdas rättstvister. Sheehan menar att eftersom arbetarna inser sin låga status är de inte främmande för att använda sig av strejker, blockader, sänkning av arbetstempot och med flit utföra ett sämre arbete än vad som är möjligt. Varaktigheten av dessa protester är ofta kortvarig på grund av migrantarbetarnas tillfälliga hushållsregistrering i staden och deras möjlighet/tvång att återvända till landsbygden.⁸⁵

Som påtalades i analysen av Jiemei Miyu (kapitel 4.1.5 och 4.1.5.1), diskuterar migrantarbetare sin relativt isolerade situation i samhället. Migrantarbetare finner få allierade, som kan stötta dem och föra deras talan, då de för upp sin agenda på den offentliga arenan. Sheehan förklarar de upptrappade arbetskonflikterna och det ökade antalet strejker sedan 1980-talet med att många av dessa konflikter uppstod då fackförbundet misslyckades försvara arbetarnas intressen i de privata industrierna. I en undersökning utförd av ACFTU svarade mindre än 10 % av de tillfrågade arbetarna att de ansåg att federationen förde deras talan. ACFTU sågs av många arbetare snarare som en del av problemet än som en användbar allierad i arbetskonflikter.⁸⁶

Att använda sig av så kallat ”rättmätigt motstånd”⁸⁷ (översättning av ”rightful resistance” vilket innebär att man använder sig av lagstadgade rättigheter och andra officiellt erkända värderingar i kampen för sin sak) ökar i popularitet bland migrantarbetare.⁸⁸ I det kinesiska samhället där migrantarbetares yttrande- och handlingsfrihet begränsas av myndigheter, partiet, chefer och den urbana befolkningen genom restriktioner (till exempel genom systemet av hushållsregistrering) och fördomar kan användandet av ”rightful resistance” vara ett effektivt medvetet vapen för migrantarbetare i kampen för att förbättra de egna arbets- och livsvillkoren. Utrymmet mellan utlovade rättigheter och levererade rättigheter utgör ett spelrum för ”rightful resistance” och detta innebär ett strukturellt uppöppnande av möjligheter för underordnade att föra fram sina krav i den öppna politiska diskussionen. Olika nivåer inom stat och myndighet förhåller sig ibland olika till protester och här blir klyftan mellan centrum och periferi tydlig, klyftan mellan centralregeringen och lokala myndigheter.⁸⁹ Det är just dessa situationer Sidney Tarrow menar underlättar för de underordnade att föra upp sina

⁸⁵ Lee, 2005, s. 25

⁸⁶ Sheehan, 1998, s. 201-2

⁸⁷ Se Kevin O'Brien och Liang Li bok *Rightful Resistance in Rural China* för vidare diskussion om rightful resistance.

⁸⁸ Florence, 2007, s. 144

⁸⁹ O'Brien, Li, *Rightful Resistance in Rural China*, 2006, s. 24, 27-28

krav på den politiska agendan.⁹⁰ O'Brien och Lis⁹¹ undersökning av "rightful resistance" på den kinesiska landsbygden visar dock att höga tjänstemän accepterar populära protester när det passar dem men att de i övrigt är mycket skeptiska till organiserade kollektiva aktioner.⁹² Pun Ngai påpekar att migrantarbetare i den öppna diskursen är mycket diskriminerade och migrantarbetarna ses som potentiella orosmakare av den sociala ordningen.⁹³

⁹⁰ Se sida 9-10 i uppsatsen

⁹¹ O'Brien är statsvetare och Li arbetare som lärare vid Hong Kong Baptist University

⁹² O'Brien, Li, 2006, s. 32-33

⁹³ Pun Ngai, 2005, s. 73

5 Resultat

上有政策，下有对策

*Där uppe fattas politiska beslut men underifrån kommer motåtgärder*⁹⁴

Något som slog mig under uppsatsens gång är migrantarbetares klassmedvetenhet. Det är något som även Pun Ngai reagerat på, då hon som etnograf tillbringade ett halvt år på en fabrik för att studera migrantarbetarkvinnornas liv. En ny generation av migrantarbetare har på flera olika sätt har utvecklat en klassmedvetenhet och en förståelse av sin relation till arbetet, arbetsledningen, och myndigheter. I Jiemei Miyu kommer detta uttryck flera gånger, till exempel i Liao Tengfeis artikel om hennes arbetsskada, som mynnar ut i en kritik av kapitalägare, vilka sätter profiten före arbetarnas hälsa och liv.

I ett flertal texter i Jiemei Miyu förekommer en jargong, bestående av ord som exploatering och klass, som Florence menar inte används av migrantarbetartidningar och andra tidningar i den mer öppna diskursen. Detta avspeglas i kollektiviseringsprocessen i Jiemei Miyu, där migrantarbetare formulerar och skapar en gemenskap av underordning.

Med sina egna berättelser belyser migrantarbetare frågan om gemenskap utifrån flera olika perspektiv på hälso- och arbetsfrågor. Kollektiviseringsprocessen är tydlig i Jiemei Miyu. Det vittnar det stora antalet texter i Jiemei Miyu som uttrycker ”uppmaningar till att förena sig” och beskriver en ”känsla av enighet”. Detta står att jämföra med uttryck för kollektivitet genom gemensamt agerande och organisering av migrantarbetare i den öppna miljön, som fruktas av de styrande och bemöts med hård repression av myndigheter, polis och fabriksledning.

Den individualisering av migrantarbetare som Florence menar förekommer i den öppna miljön, står i kontrast till de artiklar i Jiemei Miyu där migrantarbetare gör uttryck för kollektivitet och uppmanar till enighet mot den gemensamma motståndaren i form av fabriksledning.

Med utgångspunkt i ”dolt agerande” fyller Jiemei Miyu en viktig funktion för migrantarbetare genom att erbjuda dem en egen intern mötesplats där dagordningen sätts av dem själva. Både rum och innehåll finns där för/av migrantarbetare.

Flera av migrantarbetares egna tankarna kring arbets- och livsvillkor får här möjlighet att formuleras i skrift. Frågor som är känsliga att diskutera i den öppna miljön kan ventileras i

⁹⁴Kinesiskt ordspråk hämtat ur Perry, Selden, 2000, s. 95

Jiemei Miyu. I det ”öppna agerandet” försvinner frågor som till exempel migrantarbetares fysiska och psykiska ohälsa (bland annat den höga självmordsfrekvensen), kollektivisering och vissa myndigheters ovilja att hjälpa migrantarbetare lösa problem med arbetsgivaren. Detta ska jämföras med det ”öppna agerandet” där fokus snarare ligger på klagomål av ekonomisk karaktär så som försenad/utebliven arbetsersättning.

Diskussioner kring arbetsrätt och kritik av myndigheters agerande i samband med konflikt mellan arbetsgivare och arbetstagare skiljer sig mellan Jiemei Miyu och den öppna miljön. I den öppna miljön är dessa diskussioner mer fokuserade på arbetsgivare, fabriker och dess ledningar, som antagonister, till skillnad från i Jiemei Miyu där även myndigheter kritiseras starkt för slapphet i dessa frågor. Även öppet s.k. ”rättmätigt motstånd” med koppling till arbetsrätt, bygger på den överordnades spelregler. Detta kan vara en förklaring till sällsyntheten av öppen myndighetskritik i samband med diskussioner om arbetsrätt.

Vi ser i Jiemei Miyu hur migrantarbetare formulerar en politik med sig själva som aktörer. Texterna formar en vardagspolitik som behandlar arbets- och livsvillkor. Läser vi texterna i Jiemei Miyu som en viss grupp migrantarbetares förhistoria kan vi öka förståelsen för den dagen då migrantarbetare i större grad kommer att prägla den öppna politiska spelplanen med sina egna krav. Kanske kommer vi i framtiden se fler migrantarbetare öppet vädra sina tankar om arbetsskador, kollektivitet, ensamhet, hårt och innehållslöst liv, diskriminering, arbetsrätt och myndigheters agerande.

6 Referenser

6.1 Källor

Anderson Nils, Berggren Lars, Greiff mars (red.), *Sociala konflikter och kulturella processer*, 2004, Skrifter med historiska perspektiv, volym 2, Falköping

Zhongguo laodong tongji nianjian (中国劳动统计年鉴) - 2003 (China Labour Statistical Yearbook 2003), Zhongguo tongji chubanshe (中国统计出版社)(China Statistical Press), Beijing

Kwan Lee Ching, *Livelihood Struggles and Market Reform – (Un)making Chinese Labour after State Socialism*, 2005, United Nations research Institute for Social Development

Milwertz Cecilia, *Beijing Women Organizing for Change – A new Wave of the Chinese Women´s Movement*, 2002, NIAS Press, Great Britain

Nordstrom Carolyn, Martin JoAnn (red.), *The paths to domination, resistance and terror*, 1992, University of California Press, Berkeley

O'Brien Kevin O, Li Lianjiang, *Rightful Resistance in Rural China*, 2006, Cambridge university press, USA

Perry Elizabeth, Selden Mark (red.), *Chinese Society – Change, Conflict and resistance*, 2000, Routledge, Great Britain

Pun Ngai, *Made in China - Women Factory Workers in a Global Workplace*, 2005, Duke University Press, Durham

Scott James C, *Domination and the Arts of Resistance – Hidden Transcripts*, 1990, Yale University Press, Michigan

Sheehan Jackie, *Chinese Workers – A new history*, 1998, Routeledge, Great Britain

Tarrow Sidney, *Power in Movement – social movement and contentions politics*, 2006, Paradigm Publishers, Colorado

6.2 Artiklar i tidskrifter

Florence Eric, *Migrant Workers in the pearl river delta*, *Critical Asian Studies* 39:1, 2007, s. 121-150

6.3 Internet-källor

Nerladdad 2007-10-10.

http://www.cwwn.org/eng/eng_main.html

Nerladdad 2008-04-15

http://news.xinhuanet.com/english/2008-02/07/content_7580468.htm

Nerladdad 2007-06-01.

Jiemei Miyu nummer 22, hämtad från: <http://www.cwwn.org/download/2003-22.pdf>

Nerladdad 2007-06-01.

Jiemei Miyu nummer 23, hämtad från: <http://www.cwwn.org/download/2004-23.pdf>

Nerladdad 2007-09-10

Chan Anita, *The Culture of Survival: Lives of Migrant Workers through the Prism of Private Letters*, hämtad från: <http://rspas.anu.edu.au/~anita/pdf/popularchina.pdf>